ROLE HUDEBNÍCH VYDAVATELSTVÍ V PREZENTACI REGIONÁLNÍ MUZIKANTSKÉ TRADICE

Helena Bretfeldová, Česká republika

Když jsem se při nedávném pobytu v chorvatské Dalmácii dočetla v dostupném denním tisku[1)] o výsledcích objednaného (a jistě též dobře zaplaceného) výzkumu mapujícího obraz Čechů podle mínění cizinců, nestačila jsem nad jeho závěry žasnout – a mí přátelé, pro něž jsou Češi vítanými hosty už několik desetiletí, se srdečně bavili. Výzkum totiž vrcholil závěry, podle nichž údajně vlastní chybnou sebeprezentací utvrzujeme zahraničí v mylném dojmu, že jsme především významnými producenty slunečnicového oleje a žijeme převážně na vesnici, a to na úrovni 19. století, neboť se u nás stále chodí v krojích. Cizinci si o nás zkrátka myslí, že jsme zaostalí, a za to si, sečteno a podtrženo, můžeme sami, neboť informační materiály o naší zemi přetékají malebnými fotografiemi – napříště, doporučuje autor článku, prý máme vynechat „skanzeny a kroje, folklor a selská stavení". V tom je s ním zajedno (a „ví to už dlouho", tedy ji samozřejmě onen výzkum v názoru podpořil) i Jana Adamcová, ředitelka odboru komunikační strategie ministerstva zahraničí, tedy instituce, jež má image České republiky takříkajíc „v popisu práce": (cit.) *„Je třeba přestat vysílat hlavně obrázky krojů a tanců"*(kupodivu hudbu nechává na pokoji) a *„je nutné ukazovat to, co evokuje vyspělost, kultivovanost"*.

Právě po přečtení tohoto řádku se můj zprvu pobavený a k nekompetenci publikovaných názorů spíš posměšný postoj změnil v pořádnou navztekanost – takže všichni ti obětavci, jež v nelehkých dobách po

1) Vodička, M.: Češi jsou prostí vesničané a dělají hlavně olej, míní cizinci. MF Dnes, 4. 7. 2005, sešit C, s. 1 a 4.

desetiletí zachraňovali písňový a muzikantský odkaz předků v regionech před zapomenutím, se zasloužili o to, že obrázek České republiky v zahraničí není dostatečně „vyspělý“ a „kultivovaný“? To je projev zaostalosti, že zásluhou nadšenců bez jakýchkoliv dotací či jiné podpory ze strany státu se dodnes z generace na generaci dědí nejen ty v onom výzkumu posmívané kroje, ale též místní lidové písničky, živá kronika dávných událostí? To už hraničilo s hulvátstvím, a jak jsem se dozvěděla po návratu, kolega Jiří Plocek nejen nemlčel, ale napsal odpověď[2)], ve které připomněl to podstatné: že místo zaujatých projevů nelibosti nad „kroji a tanci“ by se příslušná státní instituce měla zabývat tím, zač je zodpovědná a nač má též prostředky: smysluplnou a dlouhodobou strategií kulturního povědomí o naší zemi. Zasmála jsem se podruhé, jak oponent vyhmátl podstatu věci: instituce objedná a zaplatí výzkum, jež potvrdí její vlastní neschopnost.

Je štěstím tohoto národa, že mnohdy na poslední chvíli se mimo oficiální programové proklamace (a tradičně též i navzdory jim) podaří zachránit ohrožený odkaz předků zásluhou osobností nadšenců-neprofesionálů, kteří obětují čas, prostředky i podstatnou část profesní kariéry ve svém oboru. Po stopách dávných sběratelů lidových písní Bartoše, Sušila, Bíma a mnohých dalších se tak počátkem 90. let minulého století vypravilo několik hudebních vydavatelů – na záchranu toho, co přežilo, k pokusu o dokumentaci autentických záznamů lidového zpěvu a hraní, jakož i jejich soudobých modifikací a inspirací. Něco se jim podařilo (o tom bude řeč vzápětí), něco naopak ztroskotalo, zaniklo, skončilo, nebo se rozplynulo do ztracena, většinou právě „zásluhou“ totálního nezájmu příslušných státních institucí, jejichž (byť nevelká) podpora by mnohé umožnila a zachránila.

To jsem si uvědomovala právě v Chorvatsku, kam zajíždím nejen k moři do Dalmácie, ale též do Slavonie poblíž maďarských hranic, kde

2) Plocek, J.: Folklór, kroje, tvář země a úřednická nekompetence. MF Dnes, 14. 7. 2005, s. 7.

v obci Bjeliševac i v okruhu kolem měst Slavonská Požega a Kutjevo žije početná česká menšina, kde dodnes funguje česká škola, je poptávka po výuce češtiny a logicky též po české, respektive moravské lidové písni: v četných smíšených manželstvích je to jedna z cest, jak si udržet vztah k jazyku původní vlasti. Takže jim vozím hudební nosiče s lidovou hudbou od nás a přitom si samozřejmě uvědomím, jak se počet vydavatelů každým rokem zmenšuje – a rozhodně nikoliv proto, že by vyčerpali svůj potenciál umělecký a invenční, nýbrž protože došel ten finanční. Nadšení totiž vydavatelskou produkci finančně nezaštítí, proto vydavatelům zbývá ponižující žebravé klepání na dveře různých potenciálních sponzorů. A jak tomu všemu pomáhá ona instituce, jejíž paní šéfová zadala onen zbytečný a zavádějící výzkum, ač by to částečně mělo spadat do její kompetence? Správně – nijak. Pouze nám doporučuje, abychom nechali písně písněmi a tance tanci a jako národ se raději prezentovali coby vlast vynálezce kontaktních čoček. Podle mého názoru v soudobé státní kulturní politice naprosto absentuje smysluplný dlouhodobý projekt na „cestu na západ“ – tedy koncepce oficiálního prezentování našeho, přes komunistickou éru takřka zázrakem zachovaného autentického hudebního materiálu z řady folklorních oblastí – povedlo se sice získat několik grantů na jednotlivé projekty, ale celistvé víceleté záměry neuspěly. Svět možná žije v bludu, že u nás dodnes nosíme denně na vesnicích lidové kroje (a kdyby?) – ovšem pokud ve Francii, v Itálii nebo ve Španělsku navštívíte prodejnu s hudebními nosiči, v oddělení s označením (například) Evropská lidová hudba najdete nahrávky z Maďarska, z Rumunska, z Moldávie, často i z Bulharska nebo dokonce z Ukrajiny – ale česká a moravská lidová hudba jako by pro svět neexistovala.

Je prostě smutným faktem, že státní podpora vydavatelských záměrů orientovaných na projekty mapující tradiční regionální hudební kulturu je natolik mizivá, že být hudebním vydavatelem lidové hudby (mimo dechovku) znamená živořit pod hranicí existenčního minima, zadlužit se nebo dotovat své vydavatelské záměry z jiných, komerčně

výhodnějších zdrojů (kupříkladu z jiných hudebních žánrů nebo třeba z výnosu nahrávacího studia). Ovšem takových šancí je velmi málo: sebevíc propracovaný a koncepčně promyšlený návrh na hudební zmapování různě rozsáhlých regionů lidové hudby prostřednictvím kvalitních záznamů neměl nárok na pravidelnou dávku finančních injekcí, ač by se snadno dalo doložit, že velké finanční částky od státu plynuly naprosto do ztracena. Řada projektů tak své inspirátory nejen finančně vyčerpala, ale též znechutila. Dva ze tří vydavatelů, o nichž jako o vzorových příkladech určitých koncepcí pojednám vzápětí, jsou dnes nuceni postupně tlumit nebo zcela ukončit vydavatelskou činnost, která jim sice vynesla respekt a uznání odborníků i poučené veřejnosti, ale též nemalé finanční potíže – a stát, který v případě mezinárodního ocenění jejich vydavatelské práce ochotně prezentuje tuto skutečnost v médiích jako součást právě diskutovaného pozitivního obrazu o naší zemi navenek, jinak na jejich podporu formou grantů nebo veřejných zakázek přispívá výjimečně a minimálně. Bohužel, kapitalizace a volný trh s kulturou je bezprostředně následován jejím úpadkem.

Takže konečně k jádru příspěvku: oněch „malých" (nebo spíš regionálních či nezávislých) porevolučních vydavatelství s vizí prezentace odkazu lidové hudby v autentické i (vzácněji) ohlasové podobě byla zhruba desítka. Reprezentativní výběr lze najít v závěru bookletu sampleru Gnosis *Proměny v čase*.[3)] Pro demonstraci trojí odlišné vydavatelské koncepce nám postačí trojice shodou okolností brněnských vydavatelství – Aton (ten postupem času fakticky přesídlil na Vysočinu do Koroužné), Gnosis a Indies. Seřazena podle abecedy odpovídají posloupností i rostoucí šíři vlastních vydavatelských záměrů a mezi onou zmiňovanou desítkou jsou vlastně jediná, jež mají konkrétní vydavatelskou koncepci.

---

3) *Proměny v čase. Tradiční lidová hudba na Moravě ve 20. století*. Booklet, 9. Adresy vydavatelů, s. 41. Jiří Plocek – Gnosis Brno, 2001.

1. Nejmenší Aton je provázán rodinnými vazbami na Horňácko. Příbuzenství vydavatele Martina Holého s rozvětvenou rodinou významných zpěváckých osobností pocházejících z Horňácka – dědečka Martina Holého, strýce Luboše Holého a otce (rovněž významného vysokoškolského odborníka-etnologa) Dušana Holého - zaručuje jednak autenticitu vydávaného hudebního materiálu, jednak jeho provázanost fundovaným průvodním slovem, dobrým uspořádáním do tematických i časových celků a solidní dokumentací dochovaným dobovým i vzpomínkovým vyprávěním a fotografiemi. V průběhu zhruba desetiletí činnosti se podařilo vydat výtečné portréty horňáckých zpěváků-pamětníků (Martina Holého, Jana Mikloška, Jury Hudečka, Kateřiny Ďugové) i profily dvou nejvýznamnějších hudebních seskupení – Ňorkovy muziky z Hrubé Vrbky a muziky „majstra" Joženy Kubíka. Budoucí možnou cestu – produkční spolupráci s jiným vydavatelským subjektem, v tomto případě s obcemi Javorníkem a Hrubou Vrbkou – naznačily tituly *Přes Javorník malovaná dlážka (zpěvácký profil Anny Kománkové) a Hrubá Vrbka, Hrubá*. Sporným momentem jinak cenného edičního plánu je používaná multiplikace nosičů nikoliv klasickým lisováním, ale tzv. přepalováním.

2. Počáteční vydavatelská idea Gnosis vznikla během stáže Jiřího Plocka na universitě v Bloomingtonu, Indiana, kdy si přál napomoci tomu, aby do regálů amerických megastorů s hudebnímu nosiči přibyla i česká a zejména moravská lidová hudba. Od cenného zpěváckého profilu jednoho z nejvýznamnějších představitelů zpěvní i hráčské tradice horňáckých hudců Martina Hrbáče až k albu mapujícímu několikaleté úsilí bánovského a nivnického učitele, hudebníka a propagátora lidové hudební kultury mezi mládeží Vlastimila Ondry vznikla nádherná reprezentativní řada postupně mapující autentickou lidovou hudbu v řadě moravských regionů od Horňácka (Martin Hrbáč) přes uherskohradišťské Dolňácko (Karel Rajmic), Uherskobrodsko (*Kytice z Uherskobrodska*), Strání a Kopanice (Vlasta Grycová) až na Valašsko. Dva vydavatelské projekty získala významná hudební ocenění

– kupříkladu cenu Harmonie si odnesly *Nejstarší zvukové záznamy moravského a slovenského lidového zpěvu* (Gnosis Brno 1998) - a komparační 2CD srovnávající starší a novější podobu lidové hudby v rámci jednoho století *Proměny v čase. Tradiční lidová hudba na Moravě ve 20. století* (Gnosis Brno 2001) bude patrně doceněn až za několik desítek let. Navíc s vlastní, folklorem výrazně inspirovanou akustickou moravsko-slovenskou formací Teagrass se J. Plockovi povedla ona zamýšlená expanze na světové trhy (prostřednictvím tchajwanského vydavatelství Tree´s Records) a spolu s maďarskou zpěvačkou Irén Lovász do Evropy (v katalogu německého labelu CCn´C). Bohužel, i Gnosis utlumilo (prozatím dočasně) své vydavatelské aktivity pro nedostatek provozního kapitálu.

3. Místo pro lidovou hudbu a její žánrové modifikace od autentické, řekněme tradiční interpretace lidové hudby přes crossover (multižánrové prolínání) až k velice volné inspiraci folklorními názvuky a hudebními motivy zůstalo zachováno i ve stále rostoucím (a zdravě expandujícím) edičním plánu „největšího z nezávislých" – brněnských Indies. Vydavatelství letos oslavuje 15 let a za tu dobu se v katalogu objevil jak Hradišťan (nejprve s Gajdoši a CM Martina Hrbáče – *V Brně na Špilberku*, posléze s originálním a komerčně velice úspěšným projektem *O slunovratu)*, tak Horňácko (skvostné album starých zpěváků a zpěvaček *Zpívání z Horňácka*, později horňácké mužské a ženské sbory na desce *Došli jsme k vám*). V Indies vstřícně akceptují kapely interpretující hudbu z regionu v téměř nezměněné (byť formálně takřka dokonalé) podobě (Radošov), ale také ty, které se jí inspirují volně až velmi volně, zato s jedinečnou originální invencí (Teagrass, Docuku, Traband a nedávno Maraca&Zimbova, Hudecká úderka neboli Plocek-Šuranská nebo valašský samorost a skvělý zpěvák František Segrado s kapelou Veselá bída). Reprezentativní „vlajkovou lodí" vydavatelského záměru mapovat tento styl hudební produkce kořenící pevně v lidové tradici, avšak transformující ji do velice různorodého vvýsledného hudebního tvaru, je výtečný sampler *Čarohraní* (Indies

2003). Vydavatelské zázemí i vzrůstající nadnárodní renomé plynoucí z kvalitního katalogu umožňuje ovšem Indies i onu zpětnou cestu „od západu na východ“ (tedy od Západu na Východ): v české licenci vyšlo album Transglobal Underground, též slovenských Maďarů Ghýmes, a především speciálně pro naše země připravená kompilace starších alb (od Seleniko po Iki) finského Värttinä – *Snow Angel* (Indies 2005) s tak výtečným bookletem, jaký neměl žádný z originálů. Indies si troufli i na sampler s keltskou hudbou, jež u nás v posledních letech devalvuje vinou nadprodukce – výsledkem je mezinárodní výběr účinkujících z náměšťských Folkových prázdnin z let 2003 a 2004. Album s názvem *Ostrovy-Islands* (Indies 2005) prezentuje „domácí“ Dún an Doras, Kukulín s Honzou Hrubým a Tomáše Kočka vedle Skipinnish a Hoover the Dog a Západ s Východem bez potíží nacházejí společnou řeč. Vrcholem letošní vydavatelské sezóny bude podle mě album Ivy Bittové s newyorskou formací Bang on a Can-All Stars – tuším bude mít název *Elida* (dle oblíbeného mýdla Iviny babičky – i tady je inspirace odkazem předků nadhozena už v názvu) a je takřka vyloučeno, aby se v ní neobjevil názvuk moravské lidové písně.

Ač jsou vydavatelské koncepce a inspirační zdroje všech tří popsaných editorů různé, v podstatě komplexně mapují odlišné, různě obtížné i snadné cesty vedoucí ke stejnému cíli – k zachování a dokumentaci současné podoby interpretace odkazu lidové hudebnosti a soudobé žánrově neohraničené transformace hudebního dědictví našich předků. Významový obsah zkratky názvu výše zmíněného hudebního vydavatelství CCn´C – Crossculture, Contemporary, new Classical – je pro tyto záměry dokonale symbolický: vyjadřuje totiž, čím současné velmi různorodé snahy o uchopení lidové hudební tradice procházejí, jaké jsou a čím by se v budoucnu mohly a měly stát.